

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สำหรับการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ การที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองและบรรลุผลตามเป้าหมายหรืออุดมการณ์ของสังคมได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การให้การศึกษาแก่ประชากรของประเทศเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาทั้งมวล (อำรุง จันทวานิช, 2522 : 13) แม้การศึกษาจะมีใช้ปัจจัยสำคัญเพียงอย่างเดียวในการแก้ปัญหาและการพัฒนาประเทศชาติ แต่การศึกษาก็มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมของมนุษย์ การศึกษาจะช่วยให้บุคคลกลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า เกิดความรู้ ความคิดที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง รู้เท่าทันเหตุการณ์ และคิดแก้ปัญหาในแนวทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้การศึกษาจะช่วยสร้างเสริมเจตคติ และค่านิยมที่เหมาะสม เพื่อเป็นหลักของความประพฤติที่ดีงามของบุคคลต่อไป ดังนั้นหากประเทศใดมีพลเมืองที่ได้รับการศึกษาดี ย่อมจะเป็นหลักประกันได้ว่า การพัฒนาประเทศจะประสบความสำเร็จและเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ความตอนหนึ่งว่า

. . . การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศย่อมทำได้สะดวก รวดเร็ว และรวดเร็ว . . . (กรมวิชาการ 2527 : 298 - 299)

การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของทุกสังคม ฟอร์ และคณะ (Faure and others 1972 : 32) กล่าวว่า การศึกษาเป็นทั้งปัจจัยจำเป็นทางชีววิทยา และความจำเป็นทางสังคมเพราะการศึกษาช่วยให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่อ่อนแอสามารถปรับตัวให้ดำรงชีพอยู่รอดในโลกได้และมีการเจริญพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมา โดยมีวิวัฒนาการของเผ่าพันธุ์ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนี้การศึกษายังเป็นกระบวนการและลักษณะตามธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยที่มนุษย์แต่ละคนจะต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาในการสร้างเสริมนิสัยใจคอ ความถนัดตามธรรมชาติ ทักษะ และคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับตนเอง

การจัดการศึกษาถือเป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งในปัจจุบันมักแบ่งเป็น 4 กระบวนการย่อย (วิจิตร ศรีสอาน 2522 : 21 - 22) ได้แก่

1. ในทางมานุษยวิทยา มองการศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Enculturation Process) นั่นคือ เป็นกระบวนการนำสมาชิกใหม่เข้าสู่วิถีชีวิตในสังคมของเขา และนำเอามรดกทางวัฒนธรรมมาถ่ายทอดเพื่อสืบทอดไปยังคนรุ่นหลัง

2. ในทางเศรษฐศาสตร์ มองว่า การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาสังคม (Development Process) โดยถือว่าการศึกษาคือกระบวนการพัฒนาสังคม 2 ทาง คือ พัฒนาตัวบุคคลและกำลังคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคม และอีกทางหนึ่งเป็นการพัฒนาสังคมโดยไม่ผ่านตัวบุคคลหรือผลผลิตของตนเอง เช่น ในรูปการวิจัย และการบริการทางสังคมบางประเภท

3. ในทางรัฐศาสตร์หรือการเมือง มองการศึกษาเป็นกระบวนการประชาธิปไตย (Democratization Process) คือ มองการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชน ซึ่งรัฐจะต้องหาทางให้การศึกษาระบายไปให้คนรับโอกาสอย่างกว้างขวางทั่วถึง และเป็นธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษานั้นเอง

4. ในทางสังคมวิทยา มองการศึกษาเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Process) เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน มีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงจำเป็นต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์สังคม ซึ่งเป็นแกนกลางที่สมาชิกของสังคมยึดถือปฏิบัติร่วมกัน การอบรมให้รู้ระเบียบของสังคมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ การศึกษาโดยนัยนี้จึงเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม อันจะช่วยให้มนุษย์สามารถเรียนรู้ และปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตที่มีระเบียบแบบแผนได้ นักสังคมวิทยาหลายท่านจึงกล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาในทำนองคล้ายคลึงกันว่าการศึกษช่วยให้สังคมอยู่รอด ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่คนในสังคม ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม และให้การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ทำให้สมาชิกปฏิบัติตนในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดการยอมรับในสังคมของตนและช่วยกันสร้างสรรค์พัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการศึกษามีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาประเทศที่เหมาะสมนั้นควรเป็นการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ต่าง ๆ ควบคู่กันไป การพัฒนาจะต้องเปลี่ยนจากการเน้นที่วัตถุนิยมเป็นการพัฒนาตัวบุคคล (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2520 : 176) และเนื่องจากสังคมมีสภาพเคลื่อนไหวก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาจึงมิใช่การตื่นตัวปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของสังคม

เพียงชั่วครึ่งชั่วคราว แต่จะต้องถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด และควรถือว่าความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เช่น การสร้างสะพาน การสร้างเขื่อน หรือถนนหนทาง เป็นต้นแต่เพียงเปลือกนอกของการพัฒนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าความเจริญทางวัตถุเป็นเพียงผลพลอยของการพัฒนาเท่านั้น การพัฒนาที่แท้จริงจะต้องมุ่งที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาได้แล้วความเจริญในการพัฒนาทางวัตถุอันเป็นเปลือกนอกก็จะตามมาเอง (เกษม ศิริสัมพันธ์ 2515 : 82-84) การศึกษาที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ จะต้องสามารถพัฒนาทรัพยากรคนส่วนใหญ่ให้ทำประโยชน์แก่สังคมได้มากที่สุด ขณะเดียวกันก็ต้องเป็นเครื่องมือในการสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคมให้เกิดขึ้นด้วย (สิทธิชัย ธาดานิติ 2524 : 48) ด้วยเหตุนี้การลงทุนในการจัดการศึกษาของประเทศจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนพัฒนาการศึกษาอย่างรอบคอบรัดกุม และเป็นระบบ (ศิริชัย ชินะตั้งกูร 2523 : 46)

บทบาทของวิชาชีพครูต่อสังคมและการศึกษา

สังคมไทยในอดีตให้การเคารพยกย่องครูว่า เป็นปูชนียบุคคล ทั้งนี้เพราะครูมีความดีหลายประการ ที่สำคัญคือ มีความรู้ดี ประพฤติดี มีคุณธรรมสูง เป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์และบุคคลทั่วไป (ยนต์ ชุ่มจิต 2531 : 31) ดังนั้น อาชีพครูจึงเป็นที่ยอมรับกันว่ามีความสำคัญต่อความเจริญมั่นคงของชาติ ตลอดจนการสืบทอดวัฒนธรรมไทยมาตั้งแต่โบราณ แม้ในสมัยปัจจุบันซึ่งเป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสูง มีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ สื่อและวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ขึ้นมากมายหลายประเภท โดยเฉพาะเครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้บทเรียน หรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ จนแทบไม่ต้องพึ่งพาการสอนของครูอีกเลยก็เป็นได้ แต่กระนั้นก็ตาม ครูก็ยังมีบทบาทต่อสังคมไม่ยิ่งหย่อนลงไปกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะยิ่งสังคมปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเท่าใด บทบาทของสถาบันครอบครัวในการอบรมดูแลสมาชิกก็จะลดลง แต่บทบาทของสถาบันการศึกษากลับจะทวีความสำคัญมากขึ้น เพราะตราบดีที่สังคมยังมีการผลิตสมาชิกใหม่อยู่เสมอ และเด็ก ๆ ยังต้องไปโรงเรียน เพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ ตราบนั้นครูก็ยังจะเป็นที่ต้องการของสังคม ประเทศชาติ และโลกอยู่ต่อไป เพราะการที่เด็ก ๆ ต้องไปโรงเรียน คงมิใช่เพียงเพื่อการไปเรียนความรู้ด้านวิชาการเท่านั้นแต่จะต้องรวมถึงการสร้างเสริมเจตคติ ค่านิยมและคุณลักษณะต่าง ๆ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในสังคมสมัยใหม่ เช่นสังคมปัจจุบัน ระยะเวลาที่สำคัญที่สุดของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม คือ ช่วงที่เด็กเข้าโรงเรียน (ประเสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม 2522 : 131) โดยสถาบันการศึกษารับหน้าที่อบรม

สั่งสอนวิชาความรู้ และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนจัดประสบการณ์ชีวิตให้แก่ผู้เรียน และในปัจจุบันนี้ยังไม่มีเครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ มาทดแทนบทบาทและความสำคัญของครู ในภารกิจเหล่านี้ได้ คุณลักษณะ และจิตสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์จะสร้างได้โดยอาศัยความรู้ลึก และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น

ครูจึงเป็นบุคคลที่สังคมทั่วไปให้ความคาดหวังไว้อย่างสูงว่า จะเป็นผู้จัดดำเนินการ เพื่อวางพื้นฐานสำคัญ ๆ ในตัวผู้เรียน อันจะนำไปสู่คุณภาพประชากรของชาติ (อัมพร สร้อยสุข 2531 : 94) เนื่องจากครูเป็นผู้ที่ผ่านการเรียนรู้ศิลปวิทยาการ และได้รับการฝึกฝนอบรมในด้านเทคนิคการสอนต่างๆ มาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่เชื่อได้ว่าครูจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ที่จะสั่งสอนอบรมหรือให้คำแนะนำแก่ศิษย์ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถที่จะสั่งสอนอบรมหรือให้คำแนะนำแก่ศิษย์ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว สามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นกำลังคนที่มีส่วนสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้เกิด แก่สังคมและประเทศชาติ

ในปัจจุบันมีผู้ให้สมญานามแก่ครูว่า เป็น "วิศวกรสังคม" (ลัดดา เสนาวงษ์ 2531: คำนำ: ยนต์ ชุ่มจิต 2531 : 30) ซึ่งหมายถึงช่างผู้ชำนาญในการสร้างสังคม นั่นคือ หากครู ให้ความสำคัญแก่สมาชิกของสังคมอย่างไร สังคมก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ครูสอนนั้น ผล ของการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนและพฤติกรรมของครูมีอิทธิพลอย่างสูงต่อพฤติกรรม การแสดงออกของนักเรียน (Anderson, et al., cited in Ornstein and Levine 1981: 73 - 74) ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทของครูสามารถชี้นำทางความคิดและการกระทำให้แก่เยาวชน และบุคคลในชุมชนได้โดยง่าย เพราะครูได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากนักเรียนและสังคมทั่วไป เป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นคุณภาพของครูทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และความประพฤติ จึง เป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรในชาติและการวางรูปแบบของสังคม ในอนาคต พระราชาโฆวาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่พระราชทานแก่นักบวชของวิทยาลัยครู เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ณ อาคารใหม่สวนอัมพร ดังข้อความข้างล่างนี้ ย่อมเป็น เครื่องย้ำเตือนถึงความสำคัญของวิชาชีพครูได้เป็นอย่างดี

. . . อาชีพครูถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาประเทศให้ เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคน ซึ่งได้แก่ เยาวชน ของชาติเสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่า สมบูรณ์ทุกด้าน จึงจะสามารถ ช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้ . . . (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ 2526)

เมื่อเราวิเคราะห์ระบบการศึกษาโดยพิจารณาถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการของระบบ (System Approach) แล้ว ระบบการศึกษาย่อมเปรียบเสมือนระบบการผลิตประเภทหนึ่ง (A Production System) นั่นคือเป็นระบบการผลิตกำลังคนให้มีคุณลักษณะและคุณภาพตามที่ประเทศชาติต้องการ (Comb 1986 : 8 - 9) ระบบการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกับระบบการผลิตอื่น ๆ โดยมีองค์ประกอบในด้านปัจจัยที่เป็นตัวป้อน (Input) คือ หลักสูตร โรงเรียน ครู นักเรียน ผู้บริหาร ทรัพยากร ฯลฯ และมีองค์ประกอบในด้านกระบวนการ (Process) คือ การบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา และการวัดและประเมินผลการศึกษา ฯลฯ เป็นต้น ส่วนองค์ประกอบสุดท้าย คือ ผลผลิต (Output) ที่เกิดจากระบบการศึกษานั้นย่อมได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในด้านต่าง ๆ นั่นเอง

จะเห็นได้ว่าใน 3 องค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างสำคัญของระบบการศึกษานั้นครูเป็นองค์ประกอบสำคัญอยู่ใน 2 องค์ประกอบหลัก คือ ทั้งส่วนที่เป็นปัจจัยตัวป้อน (Input) และปัจจัยในด้านการบวนการ (Process) สำหรับองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยตัวป้อนนั้น คุณภาพของครู ซึ่งได้แก่ เจตคติ คุณธรรม คุณวุฒิ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะการสอน นับเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ ส่วนองค์ประกอบในด้านการบวนการของระบบการศึกษา ครูก็มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งอยู่ในระบบย่อย ๆ ที่สัมพันธ์กันอยู่ในกระบวนการนั้นเกือบทุกองค์ประกอบ ตัวอย่างเช่น ในระบบบริหารการศึกษา ครูมีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะผู้บริหารปฏิบัติงานหรือเป็นทรัพยากรของการบริหาร (Administrative Resources) อย่างหนึ่ง (ปฏิญญาสาร 2521 : 28) ส่วนในระบบหลักสูตร ครูเป็นผู้นำเอาหลักสูตรที่เป็นลายลักษณ์อักษรมาสู่การปฏิบัติจริง จนกลายเป็นหลักสูตรปฏิบัติการสำหรับครู และหลักสูตรประสบการณ์ สำหรับนักเรียน (McNeil 1981 : 80 - 81) และระบบการเรียนการสอนครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ขึ้นในตัวผู้เรียนตามจุดประสงค์ของหลักสูตรหรือแผนการสอนที่กำหนดไว้ (Gagne 1974 : 2) สำหรับระบบการวัดและประเมินผลการศึกษานั้น โดยปกติแล้วครูจะมีบทบาทเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน (เสริมศรี ไชยศรี 2528 : 231 - 232) เพราะครูเป็นผู้สอน ย่อมอยู่ใกล้ชิดและรู้จักนักเรียนดีกว่าคนอื่น ๆ ดังนั้น คุณภาพและประสิทธิภาพของครู จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งของระบบการศึกษา และอาจถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ (indicator) คุณภาพของการศึกษา หรือ คุณภาพของผลผลิต ซึ่งได้แก่ นักเรียนหรือนักศึกษาได้เป็นอย่างดี ดังที่ ประชุมสุข อาชวอำรุง (2513 : 30 - 40) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของครู ไว้ว่า

. . . ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด แผนการศึกษาที่ดี นโยบายการศึกษาที่ดี ตลอดจน
 ปรึษาการศึกษาและทฤษฎีการศึกษาทั้งปวง จะบรรลุเป้าหมายมิได้เลย หากขาดอิทธิพล
 ของครูอันเป็นปัจจัยเอก อุดมการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งแผนการศึกษาของชาติ ซึ่งวางไว้ดีเลิศ
 เพียงใดก็จะกลายเป็นความฝันไปในที่สุดเมื่อขาดครู . . .

จากบทบาทและความสำคัญของครูที่มีต่อคุณภาพของสังคม และประสิทธิภาพของการ
 จัดการศึกษาดังกล่าวแล้ว จึงสรุปได้ว่า ภารกิจในการผลิตครู เพื่อให้ได้ครูที่มีคุณภาพและ
 เหมาะสมกับหน้าที่ของครูให้มากที่สุด นับเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่ง ซึ่งสถาบันฝึกหัดครูและหน่วยงาน
 ที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันเสริมสร้าง และควบคุมมาตรฐานการผลิตครูให้มีประสิทธิภาพสูง
 และโดยที่กรมการฝึกหัดครู และวิทยาลัยครู เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการ
 ผลิตครูให้แก่โรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งราชอาณาจักร คุณภาพของนักศึกษาครูหรือ
 บัณฑิตครูซึ่งเป็นผลผลิตจากวิทยาลัยครูจึงควรได้รับความสนใจ และทำการปรับปรุงคุณภาพกัน
 อย่างจริงจัง เพราะในอนาคตอันใกล้นักศึกษาหรือบัณฑิตครูเหล่านี้ย่อมจะต้อง เข้าไปมีส่วนร่วม
 รับผิดชอบในการจัดการศึกษา เป็นกำลังสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาด้วย ดังนั้น
 คุณภาพและประสิทธิภาพของการฝึกหัดครู ย่อมเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาการศึกษาของ
 ชาติโดยแท้

ปัญหาการฝึกหัดครูและผลผลิตจากวิทยาลัยครู

ปัญหาการฝึกหัดครูในอดีตตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งสถาบันการฝึกหัดครูขึ้นในประเทศ
 ไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กล่าวได้ว่ามีปัญหาในด้าน
 การขาดแคลนครูที่จะทำการสอนในโรงเรียนระดับต่างๆ ที่พระองค์ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งขึ้น
 สำหรับให้การศึกษาแก่ทวยราษฎร์ของพระองค์ จะเห็นได้จากการเร่งรัดจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู
 และ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ขึ้นหลายแห่งต่อเนื่องกันในช่วงเวลานั้นทั้งในกรุงและมณฑลต่าง ๆ
 และมีการเปิดสอนหลักสูตรฝึกหัดครูหลายระดับ เช่น ระดับครูมูล ครูประถม และครูมัธยม
 ตลอดจนครูวิชาพิเศษอื่น ๆ อีก เป็นต้นว่า ครูกลีกรรรม ครูพลศึกษา และครูหัตถกรรม (กรม
 การฝึกหัดครู 2527 : 17) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นับว่าปัญหาที่จะแก้ไขให้หมดไปได้โดยง่าย ทั้งนี้
 เนื่องจากประเทศไทยในระยเวลานั้นเพิ่งเริ่มมีการพัฒนาประเทศ ยังขาดแคลนทรัพยากรบุคคล
 และเงินทองที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาให้ทั่วถึงได้ ในความเป็นจริงจึงปรากฏว่าปัญหาการ
 ขาดแคลนครูยังคงสะสมเรื่อยมาจากเวลานั้น จนถึงช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ระยะ
 ที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) ซึ่งเป็นยุคที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้ารัฐบาลคณะ

ปฏิวัติ โดยรัฐบาลในสมัยนั้นมีนโยบายที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปีเป็น 7 ปี และให้ทั่วถึงทั่วประเทศ จึงมีผลทำให้การขาดแคลนครูที่มีอยู่แล้วเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ดังนั้น รัฐบาลจึงให้การสนับสนุนการดำเนินงานด้านการฝึกหัดครูมากเป็นพิเศษ โดยให้มีการเร่งรัดการผลิตครูให้มากขึ้น จะเห็นได้จากช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) มีการเร่งผลิตครูจนได้สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2530 : 257 - 258) และแม้ว่าการผลิตครูจะเกินเป้าหมายก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของนักเรียนประถมศึกษาที่เพิ่มสูงมาก อันเนื่องมาจากอัตราการเพิ่มของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าร้อยละ 3 ดังรายงานการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2510 - 2514 ของคณะกรรมการดำเนินงานการศึกษาและร่างโครงการพัฒนาการศึกษา (ม.ป.ป. : 16) ที่กล่าวถึงการผลิตครูว่า

. . . กรมการฝึกหัดครูได้ผลิตครูสูงกว่าเป้าหมายทุกประการ ซึ่งนับว่าเป็นผลดีแก่การศึกษาของชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาระดับประถมศึกษาต้องการครูเพิ่มอีกเป็นจำนวนมาก แม้จะผลิตครูได้มากกว่าแผนพัฒนา แต่ก็ยังไม่เพียงพอแก่การศึกษาระดับประถมศึกษาอยู่ดี เมื่อคำนึงถึงการขยายตัวของนักเรียนในระดับนี้ . . .

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุทำให้วิทยาลัยครูและสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เปิดดำเนินการผลิตครูกันอย่างกว้างขวางในระยะเวลาต่อมา ซึ่งได้แก่ สถาบันการศึกษาในสังกัดกรมพลศึกษา กรมอาชีวศึกษา และกรมศิลปากร ของกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยจำกัดรับสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยหลายแห่ง รวมถึงมหาวิทยาลัยเปิดอีก 2 แห่งด้วย จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาที่สถาบันการฝึกหัดครูต่างๆ ผลิตได้ สูงกว่าเป้าหมายที่ต้องการรับเป็นอันมาก ดังรายงานสรุปผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 3 (2515 - 2519) ที่คาดประมาณว่า อัตราส่วนของผู้ที่ว่างงานในระดับฝึกหัดครูมีถึงร้อยละ 29.4, 52.7 และ 52.7 ในปี พ.ศ. 2516, 2517 และ 2518 ตามลำดับ (กระทรวงศึกษาธิการ 2519 : 14) นอกจากนี้ข้อมูลจากการคาดประมาณความต้องการครูในทุกระดับ และทุกประเภทของการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (2525 - 2529) ก็ประมาณว่าจะมีผู้สำเร็จการศึกษาสาขาฝึกหัดครูระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เกินกว่าปริมาณครูที่ต้องการ 6,600 คน ระดับปริญญาตรีขึ้นไปไม่รวมมหาวิทยาลัยเปิด เกินกว่าปริมาณครูที่ต้องการ 16,000 คน ถ้ารวมจำนวนผู้ที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษาจาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงด้วย ก็คาดว่าจะเกินปริมาณครูที่ต้องการถึง 25,000 คน (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 220)

จากปัญหาในด้านปริมาณของผลผลิตการฝึกหัดครูดังที่กล่าวมาแล้ว ย่อมมีผลไม่สู้ปัญหาในด้านคุณภาพอย่างแน่นอน ซึ่งทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะผลผลิตของวิทยาลัยครูต่าง ๆ ที่ส่วนหนึ่งมาจากแรงบีบบังคับทางการเมือง ที่กระทรวงศึกษาธิการขอให้กรมการฝึกหัดครูขยายจำนวนการรับนักศึกษาครู เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนสถานที่เรียนของผู้สำเร็จมัธยมศึกษาตอนปลาย และสนองนโยบายเฉพาะกิจของนักการเมือง (กรมการฝึกหัดครู 2527 : 45) อารี สันเหนวี (ธีระ สุมิตร 2518 : คำนำ) ได้กล่าวถึงปัญหาคุณภาพของนักศึกษาครูไว้ว่า

. . . ปัญหาการฝึกหัดครูที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ขณะนี้ คือ ผู้ที่สำเร็จจากสถานศึกษาฝึกหัดครูไม่มีความสามารถในการสอน ไม่สามารถนำทฤษฎีที่เรียนรู้ไปปฏิบัติได้ ถึงแม้ว่าการฝึกหัดครู จะมีปัญหาเฉพาะหน้าในเรื่องที่ต้องรับนักเรียนครูเป็นจำนวนมาก แต่ก็มิใช่เป็นเรื่องที่คณะกรรมการสถานศึกษาฝึกหัดครู จะถือเป็นข้ออ้างในการที่จะปิดความรับผิดชอบในการสร้างคุณภาพของการผลิตครู หากแต่ควรจะเป็นเรื่องที่ทำทลายความสามารถของคณะกรรมการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม . . .

จากรายงานการสัมมนาเกี่ยวกับการฝึกหัดครูของประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2515 ได้กล่าวถึงปัญหาคุณภาพฝึกหัดครู ไว้ว่า

. . . นิสิตที่เลือกเรียนครูมีพื้นฐานความรู้อ่อน วิทยาลัยครูทุกแห่งมีจำนวนนักเรียนฝึกหัดครูมากเกินไป เกินกว่าที่จะผลิตครูที่มีคุณภาพตามที่มุ่งหมายได้ ครูปริญญาที่จบมหาวิทยาลัยทุกหลักสูตร เมื่อมาสอนในโรงเรียนประถมศึกษาไม่สามารถสอนชั้นประถมต้นได้ มักเลือกสอนประถมปลาย . . . (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2515 : 15)

นอกจากนี้คณะกรรมการประสานงานการฝึกหัดครู ในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาหาทางแก้ปัญหาการฝึกหัดครู ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร คณะครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและของวิทยาลัยครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปประเด็นปัญหาของการฝึกหัดครูที่สำคัญไว้ดังนี้ (คณะกรรมการประสานงานการฝึกหัดครู 2524 : 27 - 29)

1. ปัญหาอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู ได้แก่ปัญหาด้านความศรัทธา อุดมการณ์ และเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครูของอาจารย์ รวมถึงการพัฒนาความรู้และความสามารถในการสอนและการกระทำหน้าที่อื่น ๆ ตามภารกิจของอาจารย์สถาบันอุดมศึกษา
2. ปัญหาการประสานงานของหน่วยงานผลิตครู เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนงานการผลิตครูของสถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ ซึ่งแต่ละสถาบันจะผลิตครูตามระดับความพร้อมของตนเอง

3. ปัญหากระบวนการเรียนการสอนและหลักสูตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับความหลากหลายของหลักสูตร และการกำหนดวิถีทางการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่วนกระบวนการเรียนการสอนยังเน้นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ และยังขาดความร่วมมือและความเข้าใจที่ตรงกันในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ระหว่างอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู อาจารย์ในโรงเรียน และตัวนักศึกษาเอง

4. ปัญหาคุณภาพของผู้จบการศึกษา ปรากฏว่ายังไม่ได้มีการประเมินผลหรือติดตามคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาอย่างเป็นระบบ คงจะมีแต่เพียงข้อสังเกตจากสถาบันต่าง ๆ ว่าผู้ที่เข้ามาเรียนครุ นั้น เป็นผู้มีสติปัญญาปานกลาง และส่วนมากไม่ได้มีศรัทธาและอุดมการณ์ต่อวิชาชีพครู ประกอบกับเกิดภาวะการล้นงานของครู จึงทำให้มีการหลุดถึงคุณภาพของผู้จบการศึกษาจากสถาบันฝึกหัดครูกันมาก

5. ปัญหาสถานภาพครูและวิชาชีพครู เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับสถานภาพของวิชาชีพครู ซึ่งในปัจจุบันตกต่ำลง ไม่เป็นที่ยอมรับหรือมองเห็นความสำคัญและความจำเป็นเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ เช่น แพทย์ หรือวิศวกร

และต่อมาจากการสรุปผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (2525 - 2529) ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (2530 - 2534) ได้ระบุปัญหาหลักของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งรวมถึงการฝึกหัดครูไว้ว่า

. . . สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาการพัฒนาคุณภาพหลายประการ เป็นต้นว่า ปัญหาตัวบ่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา ซึ่งได้แก่ตัวนักศึกษา ปัญหาในด้านคุณภาพ ในด้านความรู้ความสามารถ การเสียดสีและคุณธรรมของอาจารย์ผู้สอน และปัญหาเกี่ยวกับเงินงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ สำหรับปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษานั้นพบว่าสถาบันผลิตครูระดับปริญญาตรีไม่สามารถคัดเลือกนักศึกษาที่ศรัทธา และมีอุดมการณ์ในวิชาชีพครูอย่างแท้จริง . . . (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2529 : 17)

กระทรวงศึกษาธิการ (2530 : 291) ได้สรุปปัญหาคุณภาพของการฝึกหัดครูไว้ดังนี้ . . . ด้านคุณภาพของการฝึกหัดครุนั้น อาจกล่าวได้ว่า ยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาที่เข้ามาเรียนในด้านนี้ ส่วนหนึ่งไม่ได้เข้ามาด้วยใจรักในอาชีพอย่างแท้จริง แต่เข้าเรียนด้วยเหตุผลอื่น เช่น ค่าใช้จ่ายในการเรียนไม่สูง มีความสะดวก เพราะมีสถาบันฝึกหัดครูกระจายอยู่ทั่วประเทศ และสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่ยากนัก นอกจากนี้หลักสูตรการฝึกหัดครวยังไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ในการปฏิบัติงานตามหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก ทำให้ความรู้ที่ได้รับไปจากสถาบันฝึกหัดครูไม่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติ . . .

จากข้อมูลที่น่าเสนอมานี้ ประมวลได้ว่าการจัดการศึกษาด้านฝึกหัดครูของวิทยาลัยครูต่าง ๆ ในปัจจุบัน ยังมีปัญหาในด้านปริมาณควบคู่ไปกับด้านคุณภาพ ยังไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เท่าที่ควร สาเหตุที่สำคัญเนื่องมาจากขาดมาตรการที่จะคัดเลือกนักศึกษาครูที่มีคุณภาพเข้าสู่ระบบ หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในวิทยาลัยครู ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และยังไม่สอดคล้องกับงานที่ต้องปฏิบัติ ขาดเกณฑ์การประเมินคุณภาพหรือผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครูที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างวิทยาลัยครูกับหน่วยงานผู้ใช้ครูในระดับต่าง ๆ เป็นผลทำให้เกิดภาวะครูล้นงานและครูด้อยคุณภาพ

แนวทางพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาและบัณฑิตครูของวิทยาลัยครู

จากปัญหาทางด้านปริมาณและคุณภาพของผลผลิตจากวิทยาลัยครู ที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่าปัญหาทางด้านปริมาณคงจะค่อยๆ คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการประสานงานการฝึกหัดครูขึ้นพิจารณาแก้ไขปัญหานี้ โดยมีการกำหนดนโยบายและจำนวนการรับนักศึกษาครูของสถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงวิทยาลัยครูทุกแห่งด้วย อย่างไรก็ตาม การที่วิทยาลัยครูต่าง ๆ ต้องลดปริมาณการผลิตครูลงไปเป็นอันมากได้ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ขึ้นมา คือ ปัญหาในด้านการบริหารบุคลากรซึ่งมีอยู่มากมาย เพื่อให้มีปริมาณงานที่คงเดิม ผลกระทบจากปัญหาด้านปริมาณดังกล่าว ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในระดับกรมเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 จนเป็นผลสำเร็จ และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2527 แทนฉบับเดิม ซึ่งในพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับนี้ได้กำหนดให้วิทยาลัยครูให้การศึกษาวิชาการในสาขาต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของท้องถิ่น นอกเหนือจากการผลิตครูถึงระดับปริญญาตรี ทำการวิจัย ส่งเสริมวิถีสานของครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม (ราชกิจจานุเบกษา 2527 เล่ม 101 ตอนที่ 144 วันที่ 12 ตุลาคม 2527 : พิเศษ 2) จากพระราชบัญญัตินี้ มีผลทำให้นโยบายการลดจำนวนนักศึกษาครูลง และเพิ่มจำนวนนักศึกษาในสายวิชาการอื่นให้มากขึ้นเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป้าหมายในเชิงปริมาณเมื่อสิ้นแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 คือ ในปีการศึกษา 2534 จะมีสัดส่วนจำนวนนักศึกษาวิชาชีวะครู : นักศึกษาวิชาการต่าง ๆ เท่ากับ 50 : 50 และจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาครุศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 8,725 คน (กองแผนงาน กรมการฝึกหัดครู 2531 : 7 - 8) ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้ววิทยาลัยครูแต่ละแห่งจะผลิตบัณฑิตครูเพียงแห่งละ 200 คนเศษเท่านั้น

สำหรับปัญหาในด้านคุณภาพนั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง และจำเป็นต้องหาทางแก้ไขโดยเร่งด่วนเพราะครูคือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของระบบการศึกษา และการศึกษาที่ครูซึ่งโดยคุณภาพจะเข้าสู่ระบบการศึกษาในระดับต่าง ๆ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับนั้น ๆ อย่างแน่นอน การขาดแคลนอาคาร สถานที่ และอุปกรณ์การสอนยังไม่ทำให้เกิดความล่าช้าทางด้านการศึกษาเท่ากับการขาดแคลนครูที่เหมาะสม (UNESCO 1965 : 107) ปัญหาความต้อคุณภาพของนักศึกษาครู และปัญหาผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันฝึกหัดครูเกิดภาวะลังงานพร้อม ๆ กับการศึกษาวิจัยพบว่า คุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ตกต่ำลง เนื่องจากความต้อคุณภาพของครู ย่อมเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อถือศรัทธาต่อวิชาครูเสื่อมถอยลง จนมีผู้วิพากษ์วิจารณ์กันว่าได้เกิด "วิกฤติศรัทธาต่อวิชาชีพครู" ขึ้นแล้ว (คุรุปริทัศน์ 2531 : 22 - 27)

แนวทางพัฒนาคุณภาพของการฝึกหัดครู ตามที่กรมการฝึกหัดครูได้กำหนดเป็นนโยบายและวิทยาลัยครูต่าง ๆ นำมาสู่การปฏิบัติในการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาครุศาสตร์ ในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 มีดังนี้ (กองแผนงาน กรมการฝึกหัดครู 2531 : 35 - 39)

หลักการและเหตุผล

กรมการฝึกหัดครู ยังคงเน้นการผลิตครู เพื่อการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นในสาขาที่ยังมีความขาดแคลนส่วนหนึ่ง และเพื่อบรรจุในอัตราทดแทนอีกส่วนหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อผลิตครูสาขาที่ขาดแคลนและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
2. เพื่อผลิตครูในสาขาวิชาการเฉพาะทางเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการสอน และงานวิชาการแก่สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมาย

1. วิทยาลัยครูจะเปิดสอนในโปรแกรมวิชาต่าง ๆ ในคณะวิชาครุศาสตร์ 5 สายวิชา จำนวน 31 โปรแกรมวิชาเอก
2. ในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (2531 - 2534) คาดว่าจะผลิตบัณฑิตได้จำนวนรวม 47,025 คน โดยแยกเป็นแต่ละปีการศึกษา รวมทั้ง 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรปริญญาตรี (4 ปี) และปริญญาตรี (2 ปี) ดังนี้

พ.ศ. 2530 จำนวน 11,323 คน

พ.ศ. 2531 จำนวน 8,734 คน

พ.ศ. 2532 จำนวน 8,978 คน

พ.ศ. 2533 จำนวน 9,265 คน

พ.ศ. 2534 จำนวน 8,725 คน

โครงการย่อยและกิจกรรม

1. ดำเนินการคัดเลือกนักศึกษาที่จะเข้าศึกษาในแต่ละปี
2. จัดกระบวนการเรียนการสอนตามลักษณะวิชา ทั้งกลุ่มวิชาพื้นฐาน กลุ่มวิชาเลือก และกลุ่มวิชาชีพให้เหมาะสมตามโครงการนั้นๆ เพื่อให้นักศึกษาเรียนได้ตามหลักสูตรและความถนัดอย่างกว้างขวาง
3. จัดอาจารย์ที่มีความรู้และทักษะให้ตรงตามลักษณะวิชาและความถนัด เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลทางการเรียน
4. จัดหาวัสดุอุปกรณ์ แหล่งวิชา ที่จะเอื้ออำนวยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเพื่อคุณภาพทางการศึกษา
5. จัดประเมินผลการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนา ทั้งด้านการเรียนและการสอนตลอดเวลา
6. จัดให้มีการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแก่อาจารย์และบุคลากร เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุตามเป้าหมาย
7. จัดให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับการคัดเลือกนักศึกษา การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดวัสดุและแหล่งวิชาทางการศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกการเรียนการสอน การจัดอาจารย์และบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อหาข้อสรุปและเพื่อปรับปรุงแผนปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาวการณ์

แนวทางประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ

1. สร้างแบบสำรวจเพื่อประเมินด้านคุณภาพของนักศึกษา
2. จัดประชุม สัมมนา หัวหน้าภาควิชาและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินผลรวมของโครงการในแต่ละปีการศึกษา เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานในแต่ละปีให้สอดคล้องกับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
3. ติดตามผลการเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้สำเร็จการศึกษา และความพึงพอใจของหน่วยงานที่บัณฑิตเข้าทำงาน

นอกจากโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่กรมการฝึกหัดครู ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 ของกรมการฝึกหัดครูดังกล่าวแล้ว ยังมีแนวทางพัฒนาคุณภาพของการฝึกหัดครูตามที่บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เสนอแนะไว้ ซึ่งวิทยาลัยครูต่าง ๆ สามารถนำมาพิจารณาดำเนินการได้อีกหลายประการ ดังนี้

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 กำหนดว่า "รัฐพึงใช้มาตรการพิเศษคัดเลือกบุคคลที่จะเข้าศึกษาด้านการฝึกหัดครู ทั้งนี้ เพื่อให้ได้บุคคลที่มีสติปัญญา ความเหมาะสม และมีความสามารถที่จะเป็นครู"

จากรายงานการวิจัย เรื่อง ความสอดคล้องของหลักสูตรการฝึกหัดครูกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 พบว่า สมรรถภาพครูที่สอดคล้องกับหลักสูตรดังกล่าว และเป็นสมรรถภาพที่คาดหวังให้สถาบันฝึกหัดครู ปลูกฝังให้เกิดแก่ผู้สำเร็จการศึกษาให้มากที่สุด คือ สมรรถภาพด้านความรู้ สมรรถภาพด้านทักษะในการสอน และสมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติ (กรมการฝึกหัดครู 2523 : 346 - 347)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529 : 9 -16) เสนอให้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษา และจัดตั้งศูนย์พัฒนาประสบการณ์วิชาชีพขึ้นในวิทยาลัยครูต่างๆ

วิจิตร ศรีสอาน (ม.ป.ป. : 7) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบการใช้และการผลิตครูที่มีประสิทธิภาพว่า จะต้องให้เกิดการประสานสอดคล้องกันอย่างเหมาะสม ของหน่วยงานหลัก 4 ประเภท คือ หน่วยใช้ หน่วยผลิต หน่วยคุมมาตรฐานการผลิต และหน่วยคุมมาตรฐานการใช้

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2530 : 1) กล่าวถึงการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของการฝึกหัดครูไว้ว่า ครูอาจารย์ของสถาบันฝึกหัดครูจะต้องพัฒนาความรู้ของตนเอง จะต้องร่วมกันสร้างสถาบันวิชาชีพครูให้เข้มแข็ง ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงคุณภาพของผู้เรียนและต้องร่วมกันสร้างอุดมการณ์ของการฝึกหัดครูให้เด่นชัด ส่วนการพัฒนาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนในวิทยาลัยครูนั้น ได้เสนอแนวทางไว้ 5 ประการ คือ

1. การเน้นความเป็นเลิศหรือคุณภาพทางวิชาการ
2. เน้นการแสวงหาความรู้ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
3. ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และแสวงหาทางเลือกที่ดีกว่าอยู่เสมอ
4. ให้มีภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถของตนเอง อาชีพของตน

และหลักการที่ถูกต้อง

ทั้งนี้การเรียนการสอนในวิทยาลัยครูนั้น ควรจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนในระดับนี้ รวมถึงคุณลักษณะของผลผลิตหรือบัณฑิตครูที่ต้องการให้ชัดเจน (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2526 : 126 - 138)

คณะกรรมการประสานงานการฝึกหัดครูและคณะกรรมการปฏิรูปการฝึกหัดครูได้จัดการสัมมนาเรื่อง การปฏิรูปการฝึกหัดครูตามโครงการพัฒนาศึกษาอาเซียนต่อเนื่องกัน 3 ครั้ง

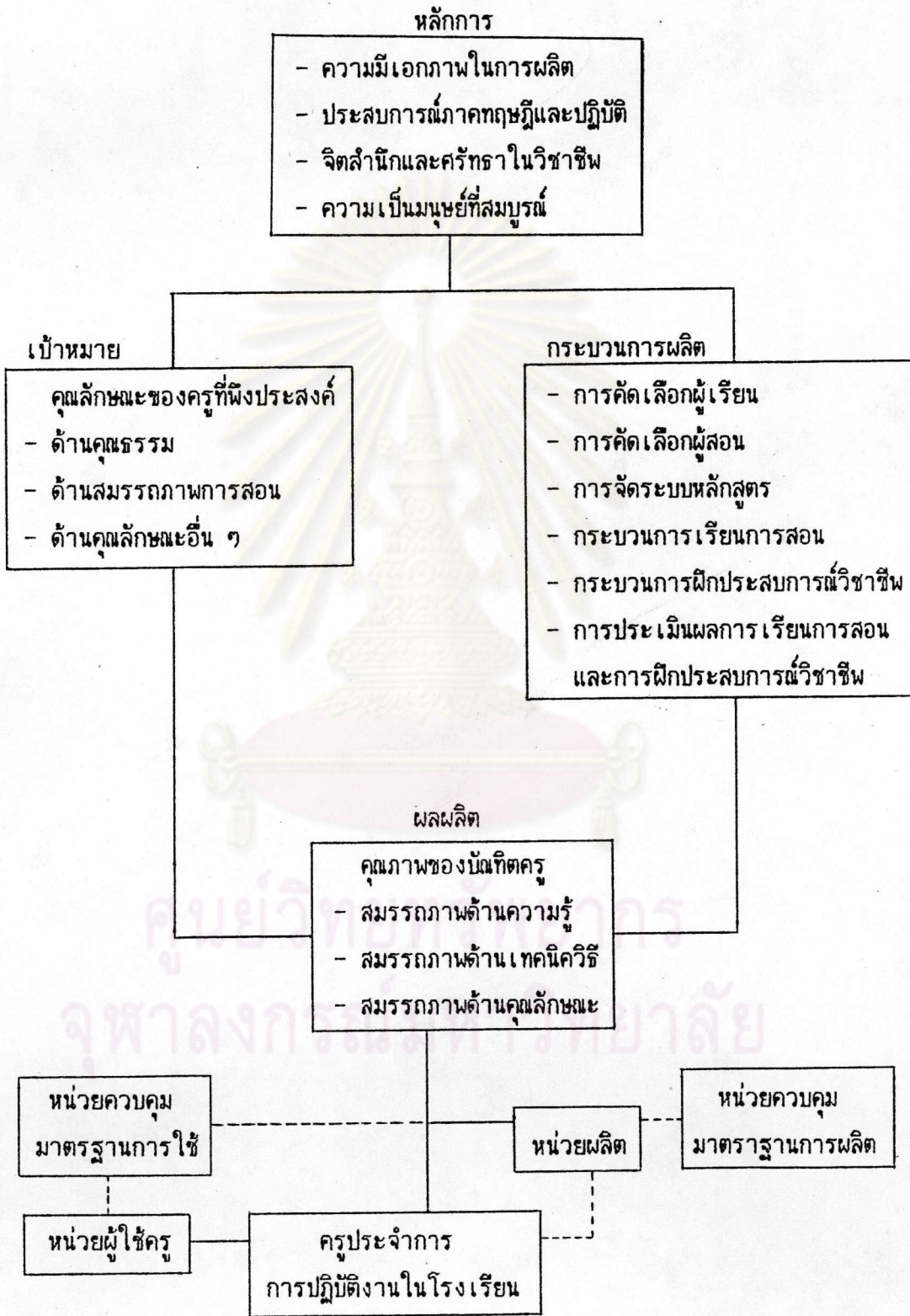
คือ ในเดือน ธันวาคม 2524, ธันวาคม 2525 และ กุมภาพันธ์ 2526 มีประเด็นสำคัญที่เป็นข้อเสนอแนะในการปฏิรูปการฝึกหัดครูของไทย ที่เร่งด่วน 4 ประการ คือ

1. ดำเนินการปลูกฝังค่านิยม การส่งเสริมอุดมการณ์ในการเป็นครู
2. เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยฝึกปฏิบัติ ตลอดจนให้ชุมชน และทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น โรงเรียนในท้องถิ่น เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติงานครู
3. สถาบันฝึกหัดครูต่างๆ ลดการผลิตครูในเชิงปริมาณลง และเร่งปรับปรุงคุณภาพ และพยายามหาทางใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เต็มที่
4. ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถาบันฝึกหัดครู (ปีที่ปี เมธาคุณวุฒิ 2530 : 175)

ส่วนในด้านการเตรียมครูหรือการฝึกหัดครูนั้น ได้มีการนำเสนอรูปแบบของการเตรียมครูที่ประกอบด้วยโครงสร้างสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) ด้านหลักการ 2) ด้านลักษณะของครูที่ต้องการ และ 3) ด้านกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งในองค์ประกอบแต่ละด้านได้ระบุแนวทางสำหรับนำไปปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

โดยสรุป แนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพของผลผลิตของสถาบันฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูให้บรรลุถึงคุณภาพ ที่สนองความต้องการของสังคมได้ จำเป็นต้องวางระบบขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตครูให้เหมาะสม ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญได้แก่ การกำหนดหลักการ เป้าหมาย กระบวนการผลิตและการประเมินคุณภาพของผลผลิต โดยให้มีการประสานความร่วมมือกันอย่างดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ฝ่าย คือหน่วยผลิต หน่วยผู้ใช้ครู หน่วยควบคุมมาตรฐานการผลิต และหน่วยควบคุมมาตรฐานการใช้ แนวคิดและข้อเสนอแนะของบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปเป็นแผนภูมิ ระบบการผลิตครูที่มีประสิทธิภาพ ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงระบบการผลิตครูที่มีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

โดยที่คุณภาพของครู เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ของการพัฒนาคณาการศึกษาดังนั้นการปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของการฝึกหัดครูย่อมส่งผลไปสู่คุณภาพของครูและการจัดการศึกษาในทุกระดับ จากสภาพปัญหาของการฝึกหัดครูในด้านปริมาณและคุณภาพ ประกอบกับปัญหาคุณภาพของการศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่ตกต่ำลงย่อมเป็นดัชนีชี้ถึงถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของประเทศได้เป็นอย่างดี และในปัจจุบันเรื่องคุณภาพของบัณฑิตครูกำลังได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากกว่าขาดคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบัณฑิตที่จบจากวิทยาลัยครู (सररค์ วรอินทร์ 2530 : 13) ดังนั้นหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้ ซึ่งได้แก่กรมการฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูต่าง ๆ จึงควรให้ความสนใจต่อปัญหานี้เป็นพิเศษ โดยเร่งทำการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตจากวิทยาลัยครูโดยด่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณภาพของนักศึกษาหรือบัณฑิตครู ตลอดจนปัจจัยที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคุณภาพหรือผลสัมฤทธิ์ของบัณฑิตครูเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้แนวทางที่จะยกระดับคุณภาพของผลผลิตจากวิทยาลัยครูที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไปซึ่งจะมีผลไปสู่การยกระดับคุณภาพของการศึกษาโดยรวมด้วย การที่บุคลากรของวิทยาลัยครูและกรมการฝึกหัดครูจะทำเพิกเฉยต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว โดยขาดการเคลื่อนไหวอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินงานของตน ย่อมจะไม่เป็นการสมควรอย่างยิ่ง ทั้งโดยหลักการและจิตสำนึกที่มีต่อสังคม แนวทางผลิตครูที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้ครูดี มีความรู้ความสามารถเข้าสู่วงการวิชาชีพรู คงมีทางออกอยู่หลายวิธี ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป ซึ่งจะเห็นได้จากข้อเสนอแนะของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยหรือการประชุมสัมมนาหลายต่อหลายครั้ง นอกจากนี้ข้อเสนอแนะบางข้อก็มีผลไปสู่การปฏิบัติแล้ว ตัวอย่างเช่น การคัดเลือกนักเรียนที่มีผลการเรียนดี และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีวะเข้ามารับการฝึกอบรม และดูแลเป็นพิเศษในสถาบันผลิตบัณฑิตครูหลายแห่ง ตลอดจนประกันการมีงานทำให้เมื่อจบการศึกษา ตามโครงการคุรุทายาท ของกระทรวงศึกษาธิการ อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางท่านก็มีความคิดว่า วิธีการเหล่านี้ยังไม่สามารถประกันคุณภาพของบัณฑิตครูได้อย่างเต็มที่ ดังเช่นข้อคิดของ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2531 : 4) ที่ได้ตั้งคำถามว่า "ถ้าเรารับเฉพาะผู้ที่สอบได้อันดับที่ 1 - 10 ของโรงเรียนมัธยมศึกษามาเรียนเป็นครู เขาจะเป็นครูที่ดีกว่าผู้ที่สอบได้อันดับที่ 20 - 30 จริงหรือ" ส่วนไพศุรีย์ ลินลารัตน์ (คุรุปริทัศน์ 2531:25) ก็ให้ความเห็นในทำนองเดียวกันว่า "การที่มาเริ่มด้วยการมองทัศนคติ มองความชอบ มองความอยากเป็นครูมาก ๆ ตั้งแต่ต้นก็ไม่แน่ว่าเราจะได้คนที่เรียนวิชาชีวะครูที่ดีเสมอไปหรือไม่" นอกจากนี้ผลการวิจัยของ สุทิน นิมน (2515) ก็พบว่า สัมฤทธิ์ผลทางวิชาการของนักศึกษาครูไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม และการศึกษาของ นนอ เนตรพะไล (2523)

ซึ่งได้ผลสรุปคล้ายคลึงกันคือ คณะนั้ลสัมฤทธิ์ผลในการเรียน กับคณะนั้ลสมรรถภาพการสอนของ นักศึกษาวิทยาลัยครูไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่ผลการวิจัยของ วรณวิภา ทองเอก (2517) กลับพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการสอนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ข้อมูลเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ในระบบหรือกระบวนการของการผลิตครูที่มีคุณภาพนั้น นอกจากองค์ประกอบด้านคุณลักษณะ ของนักศึกษาแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องอยู่อีกหลายประการ เป็นต้นว่า ครูอาจารย์ของสถาบันฝึกหัดครู กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ฯลฯ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับคุณภาพ ของนักศึกษาครู ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครู ยังไม่มี หลักฐานที่ชัดเจน งานวิจัยในประเทศไทยเท่าที่ผ่านมามีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครูใน ลักษณะที่แยกกันเป็นส่วน ๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ สมรรถภาพการสอน หรือเจตคติที่มี ต่อวิชาชีพครู ยังมีได้มีการศึกษาในลักษณะที่รวมเอาผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญหลาย ๆ ด้าน มาพิจารณา ให้ครอบคลุมผลสัมฤทธิ์ในด้านวิชาชีพครูที่จะมีผลไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ครูในอนาคต ผู้วิจัยจึงเล็ง เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาเรื่องนี้ว่า เป็นประเด็นที่น่าศึกษา และทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตครู โดยเฉพาะผลที่ได้จะสามารถนำไปสู่การยกระดับคุณภาพของนักศึกษาและบัณฑิตครูของวิทยาลัยครู ให้สูงขึ้น ตามนโยบายและเป้าหมายการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาของกรมการฝึกหัดครู ในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 ผลการวิจัยเรื่องนี้เชื่อว่าจะเกิดประโยชน์ต่อวงการฝึกหัดครู ของประเทศเป็นอย่างมาก เพราะไม่ว่าจะเป็นอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต สังคมก็ยังต้องการครูที่มีคุณภาพ และยังต้องมีการผลิตครูเพื่อทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเยาวชนอยู่ต่อไป

สรุปปัญหาของการวิจัยที่ต้องการค้นพบ มีดังนี้

1. มีปัจจัยใดบ้าง ที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครู ในวิทยาลัยครู
2. ปัจจัยต่าง ๆ ตามที่กล่าวในข้อ 1 สามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครู ของนักศึกษาครูได้มากน้อยเพียงใด

จากปัญหาและความสำคัญของการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับประโยชน์ที่ คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่สามารถนำมาอธิบาย ปัญหาของการวิจัย จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสามารถ นำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ สมมุติฐาน และขอบเขตของการวิจัย ตลอดจนตัวแปรต่าง ๆ ที่ ทำการศึกษา ดังที่ได้นำเสนอไว้ในลำดับต่อ ๆ ไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลุ่มของตัวแปรจากปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครู ของนักศึกษาครูในวิทยาลัยครู
2. เพื่อสร้างสมการทำนายผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูจากปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครู

แนวเหตุผลหรือทฤษฎีที่นำมาเป็นกรอบความคิดในการวิจัย

การจัดการศึกษาทุกระดับต่างมุ่งหวังคุณภาพที่ดี คุณภาพของการศึกษาย่อมตีความได้อย่างง่าย ๆ ว่า คือ คุณภาพของการเรียนรู้ หรือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั่นเอง เพราะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Academic Achievement) หมายถึง ความรู้ เจตคติ หรือทักษะที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากการเรียนวิชาต่าง ๆ ของโรงเรียน (Good 1959 : 7) ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนย่อมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ (Learning) กล่าวคือ เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นในเรื่องใดก็ตาม ย่อมจะเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องนั้น ๆ ตามมา การที่ผู้เรียนจะเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับขนาด หรือปริมาณของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในการเรียนแต่ละครั้ง จึงอาจสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนักศึกษาเป็นดัชนีสำคัญที่บ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงมีผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปัจจัยที่สัมพันธ์ หรือส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะในระดับประถม และมัธยมศึกษา จนสามารถพัฒนาเป็นรูปแบบ (model) ที่ใช้อธิบายสภาพการณ์ในเรื่องนี้ได้ อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างผลการศึกษาวิจัยที่ได้นำมาเสนอไว้ในบทที่ 2 ในส่วนที่ว่าด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนักศึกษา

ผลจากการศึกษาวิจัยของนักการศึกษา และนักจิตวิทยา ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นผลมาจากองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา (Intellectual Factor) และองค์ประกอบด้านที่มีใช่สติปัญญา (Non - Intellectual Factor) ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองด้านนี้ มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน สำหรับองค์ประกอบทางด้านสติปัญญา ได้แก่ ความถนัด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ ส่วนองค์ประกอบทางด้านที่มีใช่สติปัญญา ได้แก่ เจตคติที่มีต่อวิชาเรียน สภาพโรงเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของบิดามารดา ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งตัวแปรหรือปัจจัยเหล่านี้ อาจแตกต่างกันไปได้ ตามระดับชั้นของผู้เรียน งานวิจัยที่ศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และปัจจัยที่สัมพันธ์ หรือส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ในยุคแรก ๆ

เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ตัวอย่าง เช่น การศึกษาของ อนาสตาซี (Anastasi, 1961) คลอสไมเยอร์ (Klausmeir, 1961) และแครร์โรลล์ (Carroll, 1963) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบของการศึกษาวิจัยในทำนองเดียวกันนี้ในประเทศอื่น ๆ รวมถึงในประเทศไทยด้วย สำหรับในยุคปัจจุบันก็ยังมีผู้สนใจศึกษาในเรื่องนี้อยู่มากเช่นกัน ตัวอย่างงานวิจัย ในยุคปัจจุบัน เช่น การศึกษาของแม็กการิตีและบัทส์ (McGarity and Butts, 1984) ชอร์ตท์ (Shortt, 1986) สโลคัม (Slocum, 1986) มอนเซอร์ (Monsour, 1987) ฯลฯ เป็นต้น ส่วนในประเทศไทยก็มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ต่อเนื่องกันมาพอสมควร ตัวอย่างเช่น การศึกษาของเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2512) ประยุทธ์ วัชรดิษฐ์ (2514) อารุง จันทวานิช (2520) วิเชียร เกตุสิงห์ (2527) สัจด์ อุทรานันท์และอุมา สุคนธมาน (2530) ฯลฯ เป็นต้น

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยเหล่านี้ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นักศึกษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตัวแปรต่าง ๆ หลายด้าน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากเหตุพหุปัจจัย (Multi-Factors) ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยคุณลักษณะของผู้เรียน คุณลักษณะของครูอาจารย์ กิจกรรมการเรียนการสอน สภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนหรือสถานศึกษา ฯลฯ ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว เป็นการขยายวงความรู้เกี่ยวกับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์หรือส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนนักศึกษาให้กว้างขวางขึ้น เป็นการรวบรวมตัวแปรที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาศึกษาให้กว้างขวางครอบคลุมให้มากที่สุด ซึ่งคำตอบที่ได้ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สำหรับการจำแนกประเภท และระดับของการเรียนรู้ หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อประโยชน์ต่อการวัดและประเมินผลการศึกษานั้น บลูม (Bloom, 1956) แครทท์ไวลและคณะ (Krathwoht, et al., 1964) และ ซิมสัน (Simson, 1966) ได้พัฒนาสารบบจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ขึ้นไว้ซึ่งเป็นที่ที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป รวมทั้งได้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา หลักสูตร และการเรียนการสอนในทุกระดับตั้งแต่นั้นมา (เสริมศรี ไชยศรี 2526 : 85)

ประเภทของจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้หรือผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาขึ้นประกอบด้วย

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ที่มุ่งให้เกิดการรู้คิด หรือความสามารถด้านปัญญาขึ้นในตัวผู้เรียน
2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ด้านที่เกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม หรือความซาบซึ้งประทับใจ ซึ่งมุ่งหวังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน
3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะหรือความสามารถในการปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

นอกจากนี้ จากการศึกษาหลักการสำคัญ ของนักจิตวิทยาการศึกษา กลุ่มมนุษยนิยม (Humanist) ยังพบว่า การจัดการศึกษาควรมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ที่สัมพันธ์ สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนและให้มีความเจริญงอกงามขึ้นในตัวบุคคลทั้งตัว (The Whole Person) (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2530 : 1)

ดังนั้น จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุด จึงควรเป็นจุดมุ่งหมายที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ หรือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน 3 ลักษณะดังกล่าวแล้ว โดยให้มีความกลมกลืนเหมาะสมและก่อให้เกิดพัฒนาการทุก ๆ ด้านขึ้นในตัวบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมและสิ่งแวดล้อมของตน

โดยสรุป กรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้ อาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระบบจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาและหลักจิตวิทยามนุษยนิยมบางประการ ซึ่งประมวลเป็นความคิดหลักของการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครู มีความสัมพันธ์กับปัจจัยหลายด้าน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษา ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้เรียน คุณลักษณะของผู้สอน และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา
2. ผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครู คือ ความรู้ เจตคติ ทักษะและคุณลักษณะบางประการของนักศึกษาครู ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเล่าเรียนในวิทยาลัยครูประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านคุณลักษณะความเป็นครู (Teacher Characteristics) ซึ่งเป็นผลมาจากพัฒนาการโดยส่วนรวมของแต่ละบุคคล
3. ผลสัมฤทธิ์ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครูและคะแนนเฉลี่ยสะสม (G.P.A.) ที่ได้รับตลอดหลักสูตรการศึกษาที่ผ่านมา
4. ผลสัมฤทธิ์ด้านจิตพิสัย คือ เจตคติที่มีต่อวิชาชีพครู
5. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะพิสัย คือ สมรรถภาพของนักศึกษาครู ในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปแบบ

6. ผลสัมฤทธิ์ด้านลักษณะความเป็นครู คือ คุณลักษณะที่เหมาะสมกับความเป็นครูในสังคมไทยของนักศึกษาครู

7. ผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษา ย่อมเป็นเครื่องชี้ (Indicator) ระดับคุณภาพของนักศึกษาครู และประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตครูของวิทยาลัยครู

สมมุติฐานในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครู มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของนักศึกษาครู คุณลักษณะของอาจารย์ และสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยครู

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะเป็นตัวทำนายผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครู ได้แก่

1.1 ปัจจัยด้านคุณลักษณะของนักศึกษาครู ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 5

ตัวแปร คือ

1.1.1 อุปนิสัยส่วนตัว

1.1.2 ภูมิหลังทางครอบครัวและสังคม

1.1.3 ภูมิหลังทางการศึกษา

1.1.4 แบบการเรียน

1.1.5 การใช้เวลาทำกิจกรรม

1.2 ปัจจัยด้านคุณลักษณะของอาจารย์ ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 3

ตัวแปร คือ

1.2.1 บุคลิกลักษณะ

1.2.2 คุณธรรมความเป็นครู

1.2.3 ทักษะและสมรรถภาพการสอน

1.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยครู ประกอบด้วยตัวแปรย่อย

2 ตัวแปร คือ

1.3.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

1.3.2 บรรยากาศทางวิชาการ

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ตัวแปรตามที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครู ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 ด้าน คือ

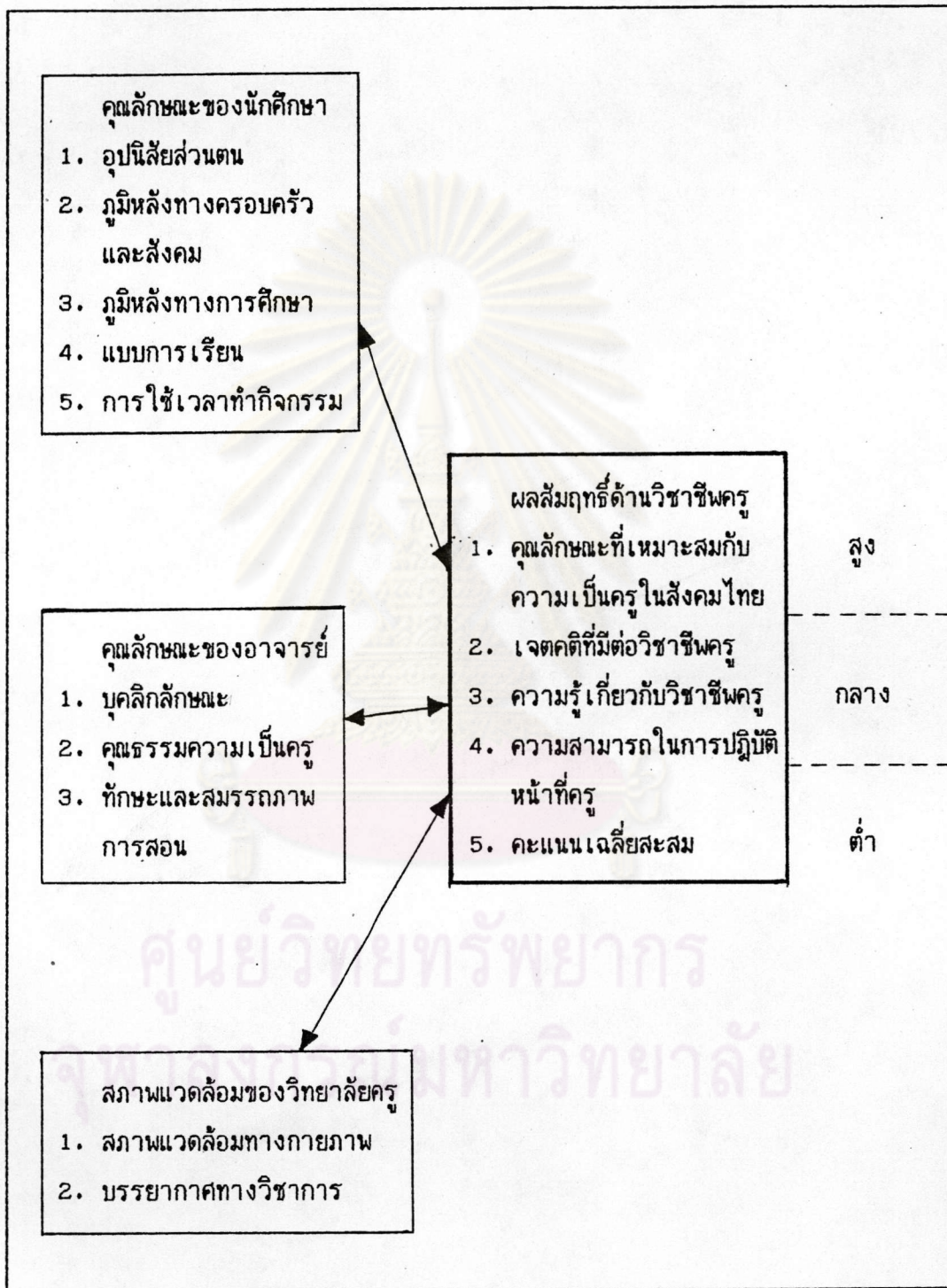
- 2.1 คุณลักษณะที่เหมาะสมกับความเป็นครูในสังคมไทย
- 2.2 เจตคติที่มีต่อวิชาชีพครู
- 2.3 ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู
- 2.4 ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ครู
- 2.5 คะแนนเฉลี่ยสะสม (G.P.A.)

จากการศึกษาตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามทั้งหมด ที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ได้ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครูในวิทยาลัยครูเท่านั้น ไม่รวมถึงนักศึกษาครูในสถาบันการศึกษาอื่น
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครูที่อยู่ในช่วงระยะเวลาของการผลิตครู ระหว่างปีการศึกษา 2529 - 2532 เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กระบวนการผลิตครูของวิทยาลัยครู และสหวิทยาลัยต่าง ๆ อยู่ภายใต้หลักการและเป้าหมายเดียวกันและองค์ประกอบของกระบวนการผลิตครู อันได้แก่ นักศึกษา ครูอาจารย์ การจัดการเรียนการสอน และการควบคุมคุณภาพของผลผลิต เป็นไปในลักษณะเดียวกัน
2. การจัดสรรทรัพยากรให้แก่วิทยาลัยครูและสหวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเสมอภาค
3. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 4 ในภาคต้นหรือภาคปลาย ไม่ทำให้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ครูของนักศึกษาแตกต่างกัน
4. ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ผู้ตอบด้วยความจริงใจและเต็มความรู้ความสามารถ

ข้อจำกัดของการวิจัย

ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครูของนักศึกษาครู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเรื่องนี้ เป็นความรู้ที่เกิดจากการศึกษากลุ่มวิชาชีพครูตามหลักสูตรสภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2524 ซึ่งมีอยู่ 12 รายวิชา จึงอาจแตกต่างจากความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู ที่มีอยู่ในหลักสูตรวิทยาลัยครู พุทธศักราช 2530 ซึ่งมีอยู่เพียง 6 รายวิชา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครู หมายถึง คะแนนรวมที่ได้จากการวัดผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ 5 ด้าน ของนักศึกษาครู ซึ่งกำหนดให้แต่ละด้านมีน้ำหนักความสำคัญเท่าเทียมกัน ได้แก่
 - 1.1 คุณลักษณะที่เหมาะสมกับความเป็นครูในสังคมไทย หมายถึง คุณลักษณะทั่วไปของครูดี ตามความคาดหวังของสังคมไทย ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะในด้านลักษณะนิสัย ด้านบุคลิกลักษณะ และด้านลักษณะการทำงาน ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.2 เจตคติที่มีต่อวิชาชีวเคมี หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อมูลเหตุลงใจให้เข้าสู่วิชาชีวเคมี สถานภาพ ภารกิจ คุณค่า และอุดมการณ์ของวิชาชีวเคมี ซึ่งวัดได้จากแบบวัดเจตคติที่มีต่อวิชาชีวเคมีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.3 ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีวเคมี หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชาชีวเคมีตามหลักสูตรการฝึกหัดครู ระดับปริญญาตรี สภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2524 ซึ่งประกอบด้วยวิชาบังคับร่วมสำหรับทุกวิชาเอก จำนวน 12 รายวิชา ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์สำคัญของรายวิชาเหล่านั้น

1.4 ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ครู หมายถึง สมรรถภาพครูของนักศึกษาในช่วงเวลาของการฝึกประสบการณ์วิชาชีวเคมีเต็มรูป ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินสมรรถภาพครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.5 คะแนนเฉลี่ยสะสม (G.P.A.) หมายถึง ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมที่นักศึกษาครูได้รับจากการเรียนวิชาต่าง ๆ ตลอด 3 ปีการศึกษาที่ผ่านมา ตั้งแต่ภาคเรียนแรกจนถึงภาคปลาย ปีการศึกษา 2531

2. นักศึกษาครู หมายถึง นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครูทุกแห่งในสาขาวิชาชีวเคมีทุกสายวิชา และทุกโปรแกรมวิชาเอก

3. คุณลักษณะของนักศึกษาครู หมายถึง คุณลักษณะของนักศึกษาครูในด้านเหล่านี้

3.1 อุปนิสัยส่วนตัว หมายถึง อุปนิสัยต้นตอของบุคคล (Source Traits) ซึ่งเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของพฤติกรรม ที่แสดงออกเป็นประจำในด้านต่าง ๆ ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.2 ภูมิหลังทางครอบครัวและสังคม หมายถึง ภูมิหลังด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักศึกษาครู การอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวและชุมชน ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.3 ภูมิหลังทางการศึกษา หมายถึง ประสบการณ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านมาในระดับมัธยมศึกษา ตัวอย่างเช่น ระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตรมัธยมศึกษาวิชาที่สนใจเป็นพิเศษหรือทำคะแนนได้ดีหรือวิชาที่ต้องสอบแก้ตัวหรือเรียนซ้ำ ความสัมพันธ์กับครูอาจารย์ กิจกรรมหรือบริการวิชาการของโรงเรียน ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.4 แบบการเรียน หมายถึง รูปแบบของวิธีศึกษาหาความรู้ของนักศึกษาครูขณะศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครู รูปแบบของวิธีศึกษา ได้แก่ แบบอิสระ แบบร่วมมือ แบบฟังพา แบบแข่งขัน แบบมีส่วนร่วม และแบบหลีกเลี่ยง ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.5 การใช้เวลาทำกิจกรรม หมายถึง ลักษณะการใช้เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาระเรียนของนักศึกษาครู เช่น เข้าเรียนตามตารางเวลาที่กำหนดไว้ เข้าห้องสมุดเพื่อค้นคว้าเพิ่มเติม อภิปรายปัญหาด้านวิชาการกับเพื่อน ทำการบ้าน หรืองานในวิชาที่เรียน ทำงานอดิเรก หรือกิจกรรมพิเศษของชมรมที่เป็นสมาชิก ศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิชาการอื่น ๆ ภายนอกวิทยาลัย ฯลฯ ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. คุณลักษณะของอาจารย์ หมายถึง คุณลักษณะที่สำคัญของอาจารย์ผู้สอนในวิทยาลัยครู 3 ประการ คือ

4.1 บุคลิกลักษณะ หมายถึง บุคลิกภาพในด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมทั่วไปของอาจารย์วิทยาลัยครู ที่สามารถสังเกตเห็นและนำมาประเมินได้ ประกอบด้วยคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความรับผิดชอบ และด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4.2 คุณธรรมความเป็นครู หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของครูที่ดี และความเป็นครูของครู หรือครูชั้นอาชีพ ซึ่งอาจารย์วิทยาลัยครูจะต้องมีและจะต้องปฏิบัติ ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4.3 ทักษะและสมรรถภาพการสอน หมายถึง ความเชี่ยวชาญ และความสามารถที่จะสอนได้ตามหลักการสอนที่สำคัญหรือทฤษฎีการสอน และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยครู หมายถึง ลักษณะของการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และกิจกรรมทางวิชาการภายในวิทยาลัยครูที่เอื้ออำนวยให้นักศึกษาครูเกิดการเรียนรู้ อย่างเต็มที่ ประกอบด้วย

5.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวัตถุ ซึ่งประกอบด้วยบริเวณ อาคารสถานที่ และอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งวัดจากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5.2 บรรยากาศทางวิชาการ หมายถึง สภาพสังคมและกิจกรรมทางวิชาการที่ผู้บริหารวิทยาลัยครูมุ่งให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน และการผลิตครูให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งวัดได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อความรู้พื้นฐาน (Basic Knowledge) การวิจัยเรื่องนี้จะทำให้เกิดข้อความรู้เบื้องต้นใน 3 ด้าน ดังนี้คือ

1.1 ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครู ของนักศึกษาครูในวิทยาลัยครู ซึ่งจะทำให้ทราบว่า คุณภาพของนักศึกษาครูอยู่ในระดับใด เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการฝึกหัดครู และความคาดหวังของสังคมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

1.2 ข้อความรู้เกี่ยวกับลักษณะ และประเภทของตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครู ทำให้ทราบว่า มีตัวแปรใดบ้าง ที่มีความสัมพันธ์ในทางบวก - ลบ หรือความสัมพันธ์สูงสุด - ต่ำสุดกับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาครู

1.3 ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการผลิตครู ของวิทยาลัยครู ที่สังกัดอยู่ในสหวิทยาลัยต่าง ๆ ว่า มีประสิทธิภาพสูง - ต่ำ อย่างไร กระบวนการผลิตครูของวิทยาลัยครูบรรลุเป้าหมายหรืออุดมการณ์ที่กรมการฝึกหัดครูตั้งไว้หรือไม่

2. ความรู้ประยุกต์ (Applied Knowledge) ข้อความรู้นี้พื้นฐานที่ได้จากข้อ 1 จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพของการฝึกหัดครู ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้บริหารของกรมการฝึกหัดครู สหวิทยาลัย และวิทยาลัยครู สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดนโยบาย และแนวปฏิบัติในการผลิตครูที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2.2 ผู้บริหาร และครูอาจารย์ ของวิทยาลัยครู สามารถนำข้อมูลไปปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตครู ซึ่งได้แก่ การเรียนการสอน การฝึกอบรม และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้แก่นักศึกษาครู ตลอดจนการกำหนดเกณฑ์การรับนักศึกษา และเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาครูที่เหมาะสมต่อไป

2.3 ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร และครูอาจารย์ของสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่ผลิตครูเช่นเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย